

Dolores Bujas

ZVIJEZDE U NOĆI, CVIJEĆE I DJETINJE OČI

Nisam joj znala pravo ime. Svi su je zvali nadimkom, jednostavno i milozvučno: Lulina.

Bila je sirotinja.

Jezikom domaćeg svijeta za nju se govorilo: „roba šezdeset godina“. Bila je mršava, iscijedena od života. Nekad prije, dok ju je zdravlje još služilo, nudila se na ulici, za sitne novce. Tridesetak godina kasnije, oronula i smiješna, samo je jedno od poznatih sirotinjskih lica našeg dalmatinskog grada.

Subotnje prijepodne lagano teče. Sipi lagana, ljetna kiša. Na malom trgu u centru tiho je, i mirno. Minijaturni je trg okružen kafićima i pravoslavnom crkvom kojoj su vrata rijetko kad otvorena. Kamene ploče trga skliske su jer su uglačane milionima koraka. Od šume stolova i stolića teško je prolaziti. Tišina u to doba nije uobičajena, ali kišica lagano pada, i to je razlog što samo malobrojni sjede i piju kavu pod reklamnim, ogromnim suncobranima. Iz kafića dopire tugaljiva 'fado' pjesma. Sasvim prikladno u sivi, ljetni dan.

Preko trga, iz različitih pravaca dolaze i susreću se Lulina i Jere, svako u žurbi za nekim svojim poslom. Lulina se prva javi i dobaci Jeri nešto o važnom, sutrašnjem događaju, o izborima. Krene odmah glasna prepirka između njih. Riječ po riječ, dobacujući se međusobno, gestikuliraju sve žešće. Ljuti protivnici naoštire obrve, i uskoro krene i vikanje. Ipak su dovoljno razumni da stoje na pristojnoj udaljenosti jedno od drugoga. Jere vikne srčano Lulini: „HA-DE-ZE“, a Lulina odmah odgovori jednakom mjerom, gledajući Jeru opasno: „ES-DE-PE“.

– Hadeze, – iskezi se Jere.

– Esdepe, – grakne Lulina.

Hadeze, Esdepe, Hadeze, Esdepe. U nedogled. Uz primjereno stiskanje i mahanje šakama po zraku.

Ono nešto ljudi za stolićima, pod reklamnim baldahinima pivarske industrije, isprva su se smijuljili. Žestoki tonovi koje su diktirali Jere i Lulina, uzvikujući svoje riječi u danu izborne šutnje, ipak su prevršili mjeru. Ljudima okolo, bivalo je sve neugodnije pa su sklanjali poglede u stranu, ne znajući što bi. Hadeze-esdepe groznica odjednom je prestala jer je Jeri sve dosadilo. Okrenuo se na peti u svojoj poznatoj plesnoj figuri i važno odšetao sa poprišta. Malo, pomalo trg se isprazni. Kišica prestane, ljetno sunce učas opet zasja i pregrije zrak.

Popodne je. Bijeli dan plovi dalje. U Mimincu stari svijet leži i odmara se iza pritvorenih škura. Čuju se samo cvrčci u granama stare bajame. Taru nožicama, pjevaju pjesmu svih cvrčaka. Ispod njih, u zemlji mravi šute, rade. U sredini ulice, uza zid kuće i pokraj željeznih vrata ograde, na staroj, drvenoj i nestabilnoj stolici, sjedi Lulina. Još joj se u glavi vrti žestoki obračun od jutros. Zadovoljna je. Sparno je, nema daška vjetra. Stolica je u hladu i Lulini je ugodno. Na sebi ima staru suknju iz koje vire mršava koljena, a prsi su joj sapete u "ređipetu", komadu ženskog donjeg rublja nepoznate boje, a koji se jedva može

nazvati grudnjakom. To je sve u što je obučena naša Lulina. Naravno, bosa je. Prašnjave šlake leže podalje u prašini. U rukama, između žutih prstiju, dogorijeva cigareta. Lulina kašlje hrapavo.

Ulazim u uličicu i penjem se uzbrdo. Prilazim joj. Ona me gleda bezazlenim pogledom. Ostarjelo, odraslo čeljade koje gleda pogledom djeteta dira čovjeka u dušu. Kaže mi:

– E, Majo!

– Nisan ja Maja, ja san Majina mater, – nasmijem se ja.

– Ajmeeee, vid stvarno. A ja mislila: Maja.

Pogleda me oštro i zadovoljno zaključi:

– Maja ti je pljunuta ti. Puno ti je dobra ćer.

– Znan, znan, – opet se smijem.

– Da znaš: uvik mi dade cigaret, ka' je pitan. Je, je, mala ti je puno dobra. I voli životinje.

Još mi dodaje:

– Ama, volin ti ja siditi ispid njenih vrata, na ovoj katrigi ka' je vaka vrućina, a bome je vrućina. A štaš, proće i ovo lito ka i svako, lipa moja.

Sa zidića nas gledaju četiri mačja oka, naoko nezainteresirano, ali nijedna mačka nikada nije nezainteresirana. Pogladi ih u prolazu niz svilena leđa, otvaram željezna, ruzinava vrata, pa prolazim pokraj Luline i silazim niz par stepenica do vrata. Kucam kod Maje.

Noć se spustila sa neba na krovove Miminca. Večer je ljepljiva, i meka. Tiho je posvuda u Mimincu. Uličica Tisna, zabačena je, krivudava i kratka. Nastala je u nekim davnim vremenima u kojima su se kuće od kamena, gradile tako da budu čvrsto naslonjene jedna na drugu. Prozori kuća zavezani su međusobno konopcima za sušenje robe. Bijelo, donje rublje suši se, najčešće noću, u zraku poviše ulice, dok sa prozora obilno sipi na tlo miris sapuna. Ovdje stanuje stari svijet. Napukli krovovi i nahereni dimnjaci puštaju vjetrove da zvižde kroz njihove narančaste cigle. Ovoga ožujka puhale su tri žestoke, poznate, nemile bure. Nakon njih, jedino ulično stablo, kao da je poludjelo. Na nizbrdici, pokraj zida, gruba i tamna kora bajame i njena pahuljasta krošnja obavile su ulicu velom proljetnog nemira. Dok su latice zasipale tlo, u nevidljivim valovima zraka mirisalo je opojno i slatko. Asphalt, zidovi i ograde, na brzinu su postali obloženi ružičastim cvijećem.

Početkom travnja stigle su i lastavice i donijele svoju cvrkutavu, zvonku buku. U ožujku se i kuća u ulici, nazivana „Kuća u sredini“, pomladila. Doselili su novi stanari, moja Maja sa Draženom. S njima su stigli pas i dvije mačke. Ulica je živnula. Susjedima i prolaznicima otvorile su se nove teme za male razgovore. Prozore su svi širom rastvorili da toplina izvana ulazi i grije.

Ljeto traje, a male se ptice kroz uličicu zalijeću pod krovove. Ljudi glasno i živo razgovaraju. Mačke i pas leže uza zidove i uglavnom spavaju. Večeras je u ulici mirno. Prozirna tišina prostire se meko kroz Miminac.

Dolje, preko Ceste bruji od ljudskog žamora. Na trgu je bučno. Začudo, eno i Lulina. Našla se u gužvi u koju ne pristaje. Jutrošnji okršaj sa Jerom na ovome istom trgu, nije joj bio dovoljan. Opet je tu iako je kasna, noćna ura. Pilji ispranim, plavim pogledom u ljude, neumjesno, priprosto, ali iskreno. Na široku prugu crne kose uz tjemne, nastavlja se žuti, beživotan ostatak, suh kao slama i pada bez reda niz koščato joj lice. Pripita je. Raznježeno

gleda u pjevača čiji se koncert bliži kraju. Mali trg okružen kafićima doima se kao nešto što upravo puca po svim šavovima. Provizorna pozornica postavljena je uz sami zid stare crkvice. Crkva je pravoslavna, jedina takva u gradu. Lulina se ljulja u ritmu muzike. U dnu njenih nogu Dosadna Mirna sjedi na kamenim pločama trga, stisnuta šumom golih nogu drugih ljudi. Tu dolje, ona ipak diše lakše od ostalih. Na stepenicama sa strane crkve poslagali su se ljudi gusto kao hrpe cjepanica, a svi nagnuti na istu stranu, prema pozornici sastavljenoj na brzinu. Mirna već po treći put, odozdo, plaho dobacuje Lulini neka sjedne i ona tu dolje, pokraj nje, međutim ova se otrese grubo na nju i ne pogledavši je:

– Ajdeukurac!

Dosadna Mirna ne odgovori baš ništa na dalmatinsku, uobičajenu psovku. Rub haljine iznad njene glave stalno joj, u taktu, prelazi preko kose. Mirni savršeno pristaje njeno ime. Neupadljivog i pitomog izgleda, plašljiva je i tiha. Uvijek se nekome ispričava, uglavnom nepotrebno. Živi sama, slovi za „staru curu“. Nakon olako izgovorene psovke, Lulina nastavlja pomno pratiti obožavanog pjevača. Mirna ljubazno šuti u dnu njenih nogu. Obje žene stanuju nedaleko od trga, u istoj Tisnoj ulici, preko Ceste, i dobro se poznaju. Mnoštvo se sve više tiska. Koncert popularnog i cijenjenog pjevača dosiže vrhunac. Na raspjevanom trgu, uglas se pjeva. U okolnim kafićima brzo se, kroz ruke konobara smjenjuju novac i čaše. Vlada žeđ. Zvecka staklo dok ljudi šire ruke u zanosu. Pjevač pjeva u mikrofon svoje hitove. Osjeća se opkoljeno, nedobro. Iza leđa mu je, utješno, kameni zid crkvice, ali ispred njega nagnuto je mnoštvo koje se ljulja skoro do njegovih nogu. Neki sjede u polukrugu ispred njega. Njemu se čini, prvi red pakla. Preko puta njega, na nogama stoji pripita žena. Uznemiruje ga pogled na nju. On sjedi u visokoj, barskoj stolici, visok, duguljast. Mršav je. Ruke su mu dugačke, a pokreti odmjereni. Voli ostavljati dojam finoće. Nosi odijelo od najfinijeg lana, cipele skupe, mekane, još nenošene. Govori tiho, kulturno, a rukama drži mikrofon kao da drži žezlo. Nije arogantan, tek trag rezerviranosti izbija prema vani, i finoća, u velikim količinama. Već je nekoliko puta diskretno zamolio, između dvije pjesme, da mu se donese vode.

Lulina je od kuće došla u ispranoj haljini dobivenoj u Caritasu, koja se prilijepila oko njenog nadutog trbuha. Mršave joj ruke plešu vlastiti ples u zraku. Izvija tijelo, zanesena. Rub njene haljine neprestano Mirnu grebe po licu. Mirna sjedi na kamenim pločama. Zbilja je neugodno i tijesno, ali nazad se ne može od pustoga svijeta. Osjeća se i nervoza pjevača. Opkoljen je u ljetnoj noći, pjeva poput slavuja i povremeno u mikrofon moli za malo vode. Pamučnom, starinskom maramicom briše kapljice znoja. „Zar zaista nitko od njih ne čuje da molim malo vode?“, kaže svima i nikome. Nitko se ne obazre na njegove riječi: ni konobari, a još manje gomila.

Mirni je neugodno zbog toga. Djevojka koja s njene druge strane također sjedi na kamenim pločama, nasmije se preglasno, rugajući se Lulini zanesenoj u ples. Mirna pokušava ignorirati sve osim pjesama o ljubavi. Odjednom primijeti da joj više ne smeta rub Luline haljine. Nestala je, otišla. Mirna odahne. Zapjeva ispod glasa i ona, skupa sa svima. Malo poslije ponovo ugleda Lulinu, u svjetini preko puta. Lule se kroz gomilu počne probijati nazad pred pjevača. Posljednja, ljubavna pjesma dira i trijezna i pripita srca. Uto Lulina, poput ratnice, pobjedonosno zakorači pred pjevača sasvim blizu i pruži mu malu, staklenu bocu mineralne vode privlačno orošenu, tek izvađenu iz hladnjaka jednog od kafića. Na licu joj zablista osmijeh djeteta.

On prihvati bocu niti je ne pogledavši u oči, ljubazno zahvali u mikrofon, a drugom rukom joj pokretom dlana, koji je jasno značio „stop“ pokaže neka ne prilazi bliže nego do kuda je došla. Otpije nevoljko gutljaj vode pa bocu stavi na pod, iza leđa, do kamenog zida crkve. Okrene se naprijed i nastavi pjevati. Lula se povuče, snuždi se. Vratila se do Mirne, a ova joj napravi malo mjesta, koliko je mogla, da sjedne kraj nje. Čistunac se boji njenih bakterija i virusa, promisli u sebi Dosadna Mirna.

Koncert završi. Buka se nemilo pojača. Nakon pljeska prestane interes za pjevača. Svi navale u kafiće da osvježe suha grla. Glazbenici započnu raspremati stvari, kabele, instrumente. Pjevač nestane kao duh, kao da ga nije niti bilo tu i kao da nije izazvao masovni trans samo nekoliko minuta ranije.

Lulina izgubljeno stoji usred gomile i traži pogledom. Mirna joj pride i potapše je po mišici:

– Ajde kući, Lule.

Ova je, na to, začuđeno upita:

– Di je, di je, triban mu reći...?

Kraj rečenice ostane visjeti u noćnom zraku. Što bi mu bila rekla ni ona sama nije znala. Mirna joj tiho odgovori: – Pusti, ko zna di je on otiša, nije vridan, ajde svojoj kući, ajde Lule, nije on... – pa ne dovrši ni ona svoju rečenicu nego se okrene od sirotice i požuri sitnim korakom, kroz gomilu, nazad, svojoj kući, put Tisne ulice.

Na početku uličice dočeka je tišina sitnih sati. Miruje tamna krošnja prašnjave bajame. Žuti Pas očiju velikih poput šalica za čaj i dvije svilene i nijeme mačke leže uza zid kuće. Mačke se usprave, rastegnu, pa lijeno prijeđu na drugu stranu. Jedna za drugom bešumno zamaknu i nestanu u mraku.

S početka Tisne ulice začuju se umorni i nesigurni Lulini koraci. Uz uzbrdicu postanu sporiji, teži. Pas podigne uho, osluškujući.

Mjesec se sakrije iza krova.

Lulina nesigurno gazi uzbrdo prema svojim vratima. Ispod očiju joj je mokro od nekoliko suza koje je prolila putem. Otare dlanom lice i šmrkne. Nasloni se rukom na zid kuće. Žuti Pas je ozbiljno odozdo pogleda. Umorni koraci nastavljaju se uz ulicu. Prepolovljuju tišinu. Iza leđa Lulini, tišina se ponovo spaja bez šuma. Potom sa vrha ulice odjekne mukli zvuk otvaranja i zatvaranja teških, drvenih vrata iza kojih nestane umorna Lule.

Uskoro zora takne vrh noći. Na krovovima Tisne razvodni se crnilo. Krajevi neba pomodne. Odjednom se sve uskomeša. Uzrujani glasovi, pa zapomaganje, pa lupa po vratima u sredini ulice. Blaženi mir ustukne. Lulinin muž lupao je po vratima, kod Maje. Lupa je kratko potrajala, a onda se na vratima pojavila raskuštrana griva mlade žene, sa upitnicima u zelenim očima. Uslijedilo je nervozno govorenje, a zatim je Maja požurila u kuću, obući se. Žuti pas se mota oko nogu i smeta. Pola ulice je već na nogama. Lulini nije dobro, Niko će s njom na Hitnu, a vozit će ih Maja. Savjeti su padali sa prozora na ulicu, pred auto sa otvorenim vratima. Razdanilo se. Cvrkutanje je već počelo, a neprestani lavež zatvorenog Žutog, unosi dodatnu nervozu. Mačkama ni traga ni glasa jer to nisu njihova posla. Eto i Nike. Nosi na rukama Lulu u spavačici. Mršave joj se noge ljuljaju u njegovim rukama.

– E, Majo, a ti š me vozit jel? Puno si ti dobra, jesi, jesi, – govori Lulina nekako slabo.

– Slabo mi je, ćerce, pari mi se da mi je ovi put baš puno slabo, pa nasloni glavu na Nikine prsi i uzdahne. – Ajde, muči, ne troši snagu, – govori joj Niko ozbiljno. Na Hitnu su začas stigli, blizu je. Sve je blizu, pa i Hitna. Maja mora na posao, a Niko ostane čekati što će mu doktori kazati. U ulici su čekali vijesti. Nije prvi put Lulina završavala u bolnici, a ipak ovaj put svima se činilo da je ozbiljnije nego inače.

– ...a šta će, bidna..., – govorili su i odmahivali glavom.

Nekoliko se slijedećih dana sporo potezalo kroz Tisnu. Nije slutilo na dobro. Lule je kopnila. Na koncu, stigne loša vijest iz bolnice. Ode Lulina. Svijet je navraćao kod Nike vidjeti treba li štogod pripomoći u organizaciji sahrane.

Sveta Ana je blizu. Ovo groblje je u sredini grada, na visini, kako i dolikuje jednom starom groblju, uz sam bok prastare tvrđave. Na groblju su bili svi iz ulice. Potiho se razgovaralo. Svećenik je kratko mumljao o punini života, o ovome svijetu, o onome svijetu, o paklu i raj, a ubacio je i nekoliko prigodnih riječi o proteklim lokalnim izborima, i začas je sve bilo gotovo. S groblja su se u grupicama vraćali pješke, kako su i došli, ruku pod ruku, klimavi. Beskrajn broj stepenica vraćao ih je nazad u Tisnu ulicu. Silazili su nizbrdo polako, oprezno. Kratko bi se pozdravljali sa: „Aj bog!“, zatvarajući za sobom vrata svojih kuća.

Lulina je još malo lepršala poviše zvonika svetoga Lovre i okolo zlatne kupole Katedrale, a onda i ona nestane spašena iza nebeskih vrata. Bila je fascinantna lik Miminca. Svakako se može kazati da je sjaj bijede Tisne potamnio otkada njome više ne silazi nasmijana i dobroćudna Lule u lepršavim haljinama iz Caritasa.

* * *

Prolaze godišnja doba, a s njima vrijeme. Luline se sjetim ponekad kada se penjem k Maji, uz ulicu. Prolazim večeras uzbrdo i pada mi na pamet Dante i njegovi krugovi. U kojim se krugovima vrtio Lulin život? Tisna ulica noću je mračna, ali na ovome mjestu, uz ova mala, željezna vrata, uvijek je svjetlije nego drugdje. To je baš ono mjesto na kojem je nekada stajala drvena „katriga“, i na njoj sjedila Lule, bosa, i u „ređipetu“, a sa suhoga lica svijetlile njene djetinje oči. Na tome mjestu osjetim u sebi bezrazložnu blagost. Što ako tu počinju krugovi Raja? Na zidiću, stare, svilene mačke sjaje nijeme, uvijek na istome mjestu, a zidove kuća opet je oblijepilo bajamino cvijeće. Promislim često tada kako su zvijezde pukotine u nebu kroz koje svijetle sjajna tajanstva. Negdje u noćnome treperenju zvijezda, meni se čini, uspinjući se ovom uličicom, da vidim rub haljine kako baršunasto vitla mračnim nebom. Zvijezde se ljuljaju i plešu, a ja se nasmiješim kratko dok silazim niz stepenice polako.